

Astèrix va visitar Espanya el 1968, sense trobar-hi ni un sol català, valencià o balear.

Hispania, sense catalans

Espanyols agitanats

Uderzo i Goscinny van dibuixar una Espanya franquista i endarrerida, poblada per ibers amb aparença força miserable. Els tòpics hi són tots: sol, flamenc, menjar barat i cuinat amb massa oli (p. 33) i pobles decorats amb banyes de brau situats enmig de paratges desèrtics on tant apareix el Quixot (p. 32) com els bandolers assaltadors de camins (p. 40). Els ibers hi són descrits com gent orgullosa de la seva identitat, però també adaptada al servei al turisme, que és l'única activitat econòmica que apareix en tot l'àlbum. Era l'Espanya que creixia obrint-se a Europa, però sense formar-ne part.

Anys més tard, Albert Uderzo reconeixia que l'aspecte dels ibers era "com el dels gitanos, tot i que després he comprovat en aquest sentit que a Barcelona i d'altres llocs molta gent té els ulls clars i no són tan diferents dels francesos".

SALVADOR COT

Fa 45 anys dos dels creadors més originals del còmic franco-belga van girar els ulls cap a Espanya i van decidir que les seves estrelles,

Astèrix i Obèlix, hi viatgessin. Allà, els dos guerrers gals hi van trobar una Hispania endarrerida que intentava sortir-se'n a partir de les divises dels turistes i poca cosa més. Ha passat gairebé mig segle i moltes coses han canviat. Però dues característiques s'han mantingut sense variació: els ibers/espanyols són una excepció dins d'Europa i els catalans no tenen cabuda dins dels tòpics que defineixen els espanyols. Ni abans ni ara.

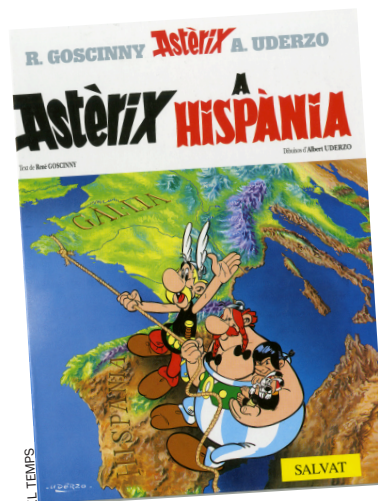
"Nosaltres treballàvem amb els tòpics més coneguts, no necessàriament amb la realitat. I els catalans no ens quadraven a l'hora de dibuixar els trets més típics dels espanyols. Per això Astèrix i

Obèlix no van passar per Catalunya en el viatge a Hispania", explicava fa uns anys Albert Uderzo en una entrevista a TVE-Catalunya. Aquella Espanya –la de finals dels seixanta– tampoc no es podia explicar des dels catalans.

Però rebobinant una mica més –fins l'estiu del 1968, per ser exactes– ens trobem René Goscinny i Albert Uderzo buscant idees sobre el terreny hispà, de cara al que seria el catorzè àlbum de la sèrie *Astèrix*, un personatge ja al cim d'un èxit que mai no ha abandonat. Paradoxalment, els autors francesos van acompanyats d'un català: Víctor Mora,

novel·lista i creador del *Capitàn Trueno*, a més de traductor de les aventures d'Astèrix per a les llengües catalana i castellana. "Una de les coses que més gràcia va fer a Goscinny va ser l'estat d'obres permanent de les carreteres espanyoles, cosa que després va reflectir en un parell de vinyetes" (p. 34). Avui, passats 45 anys, Víctor Mora ja no es pot posar al telèfon i ni tan sols recorda aquella trobada, però a través de la seva esposa, Harmonia Rodríguez, encara lamenta la desaparició de Goscinny, "amb qui compartien un mateix sentit de l'humor i una molt bona relació personal".

L'Espanya d'aquell Astèrix era la de la fase final de la dictadura franquista, la del boom del turisme sobre un país que

té un aspecte clarament subdesenvolupat per a un ciutadà francès de l'època. En l'àlbum l'acció es desencadena just després de la batalla de Munda per als romans (actualment Montilla, encara una referència gens catalana als anys seixanta), quan Hispània ha caigut sota domini romà. Tota? No. Com calia esperar, un petit poble resisteix sota el comandament de Soupalognon y Crouton, un cap iber amb un nom que ha concentrat els tòpics espanyols en totes les traduccions. En català, Víctor Mora es va limitar a canviar la ceba per l'all i en va quedar Sopadall i Crostó, però la versió alemanya ho va portar fins a Costa y Bravo. El neerlandès va rebatejar el cap iber com a Paella y Peseta. I encara l'anglès ho va barrejar tot plegat: Huevos y Bacon. Traductors sense misericòrdia, tots ells.

Espanya mesetària. L'Espanya que dibuixa Albert Uderzo és plana i seca, mesetària, en contrast amb el verd del poblet de la Bretanya on viuen els gals insurrectes. I per aquells camins plens de pols discorre l'aventura, amb el segrest del nen Pépé (Pep, en català, curiosament l'única llengua que adapta el nom), fill del cap Sopadall i Crostó, que es resisteix salvatgement amb una fona, en referència indirecta a la punteria dels cèlebres foners mallorquins, tropes d'elit durant les guerres púniques entre Roma i Cartago. Un cop dominat, els romans traslladen l'hostatge infantil a la Gàl·lia i allà, com era previsible, cauen a les mans d'Astèrix i Obèlix, que es comprometen a restituir el nen a la seva família hispana.

En el camí de retorn és quan comencen les referències a la situació política espanyola. Els gals contracten un guia per travessar els Pirineus, clandestinament, en un hostel d'aspecte inequívocament basc (p. 28), cosa que no evita l'habitual pallissa a la patrulla romana. Travesades les muntanyes, el guia els indica que en línia recta arribaran a Pompaelo (Pamplona), tot i que l'aventura sencera tindrà un regust notablement meridional. Més endavant, la comitiva es troba turistes gals que els expliquen que són allà perquè fa sol, el canvi de moneda els resulta favorable i, tal com asseguren —aparentment convençuts per la propaganda ideada per Manuel Fraga— “Hispània és diferent” (p. 27).

EL TEMPS

René Goscinny, el primer guionista d'Astèrix, que visità Espanya amb Albert Uderzo (dibuixant que assumí els guions en morir el primer) per inspirar-s'hi.

De Sheila a Salomé

René Goscinny recorre sovint a les cançons com a recurs humorístic. I aquest és un dels maldecaps principals dels traductors, que fan mans i mànigues per trobar equivalents al sentit de l'original. En el cas d'*Astèrix a Hispània* el primer episodi musical es troba a la pàgina 20, quan el bard Asseguratòrix canta "Je suis un petit garçon fils de gaulois moyen..." (Jo sóc un noi fill del gal mitjà), una paròdia de l'èxit de Sheila de finals dels seixanta. Un repte que Víctor Mora adapta al català amb un èxit contemporani de Salomé: "Se'n va anar, aquell brètol de romà".

La seqüència continua amb "J'vous ei apportei des sangliers... Les sangliers ça est tellement bon!", imitant l'accent belga de Jacques Brel en una de les seves cançons més conegudes: "Les bonbons". Mora, en canvi, fa servir dues peces diferents; la popular "Baixant de la font del gal, una noia, una noia..." i, a més, un flaix Sinatra: "Estrangers en la nit...".

L'escena següent amb música, en canvi, aplica una traducció del tot literal. Apareix a la pàgina 35 i es reitera la vinyeta final, amb un Obèlix que s'atreveix amb el flamenc: "Ai, ai, ai, ai, quina desgràcia d'haver nascut... Mare meva per què m'has fet això...".

Turisme per a gals. Astèrix, Obèlix i Pep no són turistes, però visiten les processons de Jaén, Segòvia, Salamanca i Còrdova –totes idèntiques– i mengen una estranya paella de pollastre (p. 33) en diversos establiments per a turistes. Com a estrangers que són, acaben, no caldria sinó, cantant flamenc en una caravana de gitanos que es passen les nits de festa i ballant.

Obviament, en un *tour* hispànic no podia faltar el tòpic de les curses de braus. Allà Goscinny i Uderzo plantegen des del principi el debat moral, quan una espectadora qualifica l'esdeveniment d'"espectacle horrible i covard" (p. 44). Tot i així, Astèrix acaba fent de torero (i no "toreador", com indica una nota a peu de pàgina referida a l'error clàssic de *Carmen*, de Bizet). En general, la seqüència del toreig queda un pèl forçada i sembla haver estat inclosa més aviat per satisfer el catàleg de tòpics que no pas per fer avançar una trama que ha quedat momentàniament en suspens.

Al final, els guerrers gals, naturalment, retornen Pep al seu poble, no sense haver patit les entremaliadures d'un fill de dignatari de comportament insuportable i que està especialitzat a contenir la respiració cada cop que vol fer algun xantatge als adults. L'aventura finalitza amb una peculiaritat en la sèrie. Per una sola vegada, el banquet final acaba amb Obèlix cantant flamenc, davant l'horror de la resta dels convilatans del poblet gal. A excepció del bard, que, tot i estar emmordassat, gaudeix d'allò més de la venjança musical.

L'estat de les carreteres i els toros, segons Astèrix a Hispània.

SALVADOR COT (Terrassa, 1965) diu que gairebé no recorda si, en alguna època, la seva vida professional havia transcorregut al marge d'EL TEMPS. Podria ser que no, perquè col·labora amb el setmanari des de final dels anys vuitanta i n'ha estat dues vegades director. Actualment és el director de *Nació Digital*, però el seu perfil de Twitter indica que ha passat per les redaccions d'una ràdio, dues televisions i tres diaris. Pel que fa a EL TEMPS, es considera –temporalment– a la banqueta.